

**Цитування:**

Міщенко І. І. Рух від декоративності до символічності в малярстві Василя Ковалюка. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 2. С. 238–242.

**Міщенко Ірина Іванівна,**

кандидат мистецтвознавства, доцент,  
доцент кафедри мистецтвознавчої експертизи  
Національної академії керівних кадрів  
культури і мистецтва  
<https://orcid.org/0000-0002-3525-5885>  
[irynart@ukr.net](mailto:irynart@ukr.net)

Mishchenko I. (2025). The Movement from Decorativeness to Symbolism in the Painting of Vasyl Kovalyuk. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 238–242 [in Ukrainian].

## РУХ ВІД ДЕКОРАТИВНОСТІ ДО СИМВОЛІЧНОСТІ В МАЛЯРСТВІ ВАСИЛЯ КОВАЛЮКА

**Метою роботи** є дослідження творчості буковинського живописця Василя Ковалюка (1956–2013), висвітлення шляху пошуку ним власної манери виконання та використовуваної митцем символіки. **Методологія дослідження** потребує застосування різноманітних методів, серед яких: історичний та біографічний, що дають змогу систематизувати творчі прояви художника відповідно до етапів становлення й розвитку його індивідуальності; метод візуального спостереження та мистецтвознавчого аналізу, які дозволяють простежити й класифікувати стилістичні зміни у доробку цього автора. **Наукова новизна.** У публікації розкрито жанрові та стилістичні особливості малярської спадщини Василя Ковалюка, яка не досліджувалася науковцями, введено в науковий обіг значну кількість робіт художника. **Висновки.** Василь Ковалюк був випускником Вижицького училища прикладного мистецтва (1975), де він навчався художній обробці металу, проте найважливішим для формування його як художника він вважав студіювання живопису у Володимира Югая в 1987–1992 рр. В подальшому саме малярські праці стали значимою частиною його доробку, попри те, що першими були декоративні витвори. Мистецька спадщина В. Ковалюка включає як картини реалістичного характеру, так і композиції, в основі яких лежить складна знакова система, побудована на символах з різних культур, тематичних та стилістичних співставленнях з полотнами митців від доби Середньовіччя до постмодернізму. Помітні зміни у манері виконання відбулися після поїздки художника до Італії та його знайомства з творами митців другої половини ХХ ст. Експериментуючи з фактурами поверхні, текстурами, він доповнював живопис рельєфними або гравійованими мотивами, колажами, прагнучи досягти виразності колірних поєднань. Роботи В. Ковалюка від 1990 р. експонувалися на багатьох всеукраїнських та міжнародних імпрезах, а його персональні виставки відбулися у м. Сполторе в Італії (1994), у Чернівцях (1995, 2001) та Києві (2006). У картинах живописця знайшли відображення непрості процеси мистецького поступу в Україні, а його твори є важливою складовою сучасного образотворчого мистецтва на теренах Буковини.

**Ключові слова:** образотворче мистецтво, живопис, Буковина, християнські мотиви, ХХ–ХХІ ст.

*Mishchenko Iryna, Ph.D. in Arts, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Art Expertise, National Academy of Culture and Arts Management*

### **The Movement from Decorativeness to Symbolism in the Painting of Vasyl Kovalyuk**

**The purpose of the article** is to study the work of the Bukovyna painter Vasyl Kovalyuk (1956–2013), to highlight the path of his search for his own style of execution and the symbolism used by the artist. **The research methodology** requires the use of various methods, including: historical and biographical, which allow systematizing the artist's creative manifestations according to the stages of formation and development of his individuality; the method of visual observation and art historical analysis, which allow tracing and classifying stylistic changes in the work of this author. **The scientific novelty.** The publication reveals the genre and stylistic features of Vasyl Kovalyuk's painting heritage, which has not been studied by scientists, and introduces a significant number of the artist's works into scientific circulation. **Conclusions.** Vasyl Kovalyuk graduated from the Vyzhnytsa School of Applied Arts (1975), where he studied artistic metalworking, but he considered studying the painting with Volodymyr Yugai in 1987–1992 to be the most important for his formation as an artist. Later, these paintings became a significant part of his work, despite the fact that decorative works were the first. V. Kovalyuk's artistic heritage includes both realistic paintings and compositions based on a complex symbolic system built on symbols from different cultures, thematic and stylistic comparisons with paintings by artists from the Middle Ages to postmodernism. Noticeable changes in the manner of execution occurred after the artist's trip to Italy and his acquaintance with the works of artists of the second half of the

20th century. Experimenting with surface shapes and textures, he supplemented the painting with relief or engraved motifs, collages, and sought to achieve expressiveness of colour combinations. V. Kovaliuk's works since 1990 have been exhibited at many all-Ukrainian and international events, and his personal exhibitions were held in Spoltore in Italy (1994), Chernivtsi (1995, 2001) and Kyiv (2006). The painter's works reflect the complex processes of artistic progress in Ukraine, and his creations are an important component of modern fine art in the territory of Bukovyna.

**Keywords:** fine art, painting, Bukovyna, Christian motives, 20th–21st centuries.

Актуальність теми дослідження. Необхідність осмислити мистецькі процеси сьогодення, коли образотворчість зазнає впливів значної кількості факторів, що розмивають межі окремих видів і жанрів мистецтва, створюючи складніші конфігурації, вимагаючи не тільки від автора, але й від глядача більшої обізнаності та діалогу з творами, робить актуальним вивчення творчості окремих цікавих художників. Адже це дозволяє не лише зрозуміти особливості манери, притаманної певному індивідууму, але й допомагає усвідомити загальні тенденції мистецького поступу як на теренах окремих регіонів, так і в культурі України загалом. Важливим видається і введення до наукового обігу багатьох творів, що дають уявлення про доробок того чи іншого художника.

Аналіз досліджень і публікацій доводить, що творчість буковинського живописця Василя Ковалюка не знайшла відображення у наукових працях, попри те, що художник вирізнявся яскравою творчою індивідуальністю і від початку 1990-их рр. брав активну участь у багатьох всеукраїнських та міжнародних виставках. Тож у каталогах можна зустріти переважно короткі дані щодо експонування окремих робіт [2, 24; 7, 11; 8; 9, 28].

Інші видання містять, здебільшого, біографічні відомості щодо його навчання, іноді подаючи стислі означення стилістики творів художника [1, 128–129; 4; 5, 29; 6, 56]. Незважаючи на те, що В. Ковалюк декілька разів експонував картини на персональних виставках в Україні та Італії, видано лише один каталог 2006 р. [3]. Тож комплексне вивчення доробку цього автора є на часі.

Метою дослідження є вивчення творчості буковинського живописця Василя Ковалюка, аналіз шляхів становлення художника, формування особливостей його манери виконання, висвітлення тематики робіт та характерної для створюваних ним образів символіки.

Виклад основного матеріалу. Василь Ковалюк (1956–2013), закінчивши навчання на відділенні художньої обробки металу Вижицького училища прикладного мистецтва [1], і на початку працюючи в Чернівцях саме як майстер декоративного

мистецтва, серед тих, хто найбільше вплинув на його формування, згадував викладача живопису Володимира Югая [2], в київській студії котрого він вчився. Тож згодом малярство і стало галуззю, в якій мистець реалізував себе найповніше. Звертаючись до багатьох жанрів, створюючи натюрморти, сюжетні та абстрактні композиції, художник темою своїх полотен нерідко обирав символічні образи, в яких втілював власний погляд на минуле людства, біблійні та євангельські мотиви.

Розпочавши з доволі традиційних, близьких за вирішенням до академічних, робіт, В. Ковалюк досить швидко еволюціонував, засвоївши розмаїття мистецької спадщини від європейського Середньовіччя до імпресіонізму та модерних пошуків ХХ–ХХІ ст. Захоплюючись сезаннівськими визначеними й масивними формами, узагальненістю колірних плям, він постійно експериментує і з фактурами, утвореними, зокрема, тирсою, що надавало живописній поверхні підкресленої матеріальності.

У роботах художника, виконаних наприкінці 1990-их – на початку 2000-их рр., відчувається вплив італійського мистецтва середини ХХ ст. Не цитуючи напрому тих чи інших майстрів, він запозичує властиві їм мотиви, принципи вирішення композиції тощо. Так, відчутною є лаконічність й удавана простота об'єктів зображення, натхнення натюрмортами Джорджо Моранді. У подібних картинах В. Ковалюка того часу лаконічність форм пом'якшена несподіваною гнучкістю обрисів предметів, нашаруванням барвистих плям, що додає зображенню емоційності й вишуканості.

В інших творах звичайні глечики перетворюються на персонажів діалогу з виразно індивідуальним характером, відображеним у пропорціях та вигинах форми, вписаних у замкнений, обмежений жорсткими рамками простір, що нагадує сцену або картину в картині («Діалог», 2005). Згодом визначеність форм та щільність живописної поверхні змінюються на яскраву декоративність у вирішенні натюрмортів 2010-х рр., де соковиті барви тла доповнені окресленими лінією прозорими зображеннями глечиків, ваз або квітів, надаючи їм особливої легкості й

невагомості. Прагнення ніби розчинити форму, присутнє у таких роботах, особливо помітне у нефігуративних композиціях, де живописець намагається повністю відійти від визначеності обрисів реальних об'єктів, натомість оперуючи власне живописними засобами виразності, використовуючи розмаїття символічних мотивів. Так виникла низка картин, що відображала минуле через прочитувані знаки й асоціації (серія «Єгипетські мотиви», «Викрадення Європи» (всі – 2005), «Острів Пасхи» (1995), полотна з міфологічними сюжетами («Пан», 2004; «Русалка», 2005).

Особливе місце в доробку займають роботи, пов'язані з історією України та уявленнями нашого народу. Серед цих творів – «Берегиня рогу достатку» (2012), що нагадує Оранту, із хрестоподібною фігурою, руки якої підтримують ріг. Тут присутнє дещо несподіване поєднання змальованих в традиціях іконописання рук та обличчя із сітчастими структурами, поверх яких світлими тонами нанесені дрібні квадрати, трикутники й ромби, що не розбивають площину картини, а роблять її рухливішою, як і сполучення зелених і червоних кольорів з приглушено-бузковими та вохристими тонами.

Прадавні язичницькі уявлення у живописі В. Ковалюка нерідко втілюються у м'яко окреслених силуетах, що нагадують давні стели та антропоморфні постаті степів, заповнені геометричними елементами (як прагнення внутрішньої структурованості), або огорнутих пливкими повторюваними контурами фігур, які майже невовимо змінюються, ніколи, проте, не стаючи аморфними й нечітко-невиразними («Стожари», «Королі моря», 1995; «Скільський камінь», 1997). Подібні риси мають і роботи 2000-их рр., в яких чіткі контури ніби розчиняються, поступаючись умовним формам, що не зображають конкретні об'єкти або персонажів, а завдяки окремим знакам утворюють асоціативний ряд, споріднений з властивим народній культурі пантеїстичним сприйняттям світу («Осінь золота», 2005; «На листочку», 2006).

В інших полотнах виразно відтворена драматичність історії («Білий птах з чорною ознакою», 2011). У роботі «Голодомор» (1990-ті) простір розділений покладеним на бік хрестом, з людьми-колосками в його основі, які самі перетворюються на хрести під синьо-чорним небом із п'ятикутними зірками, що криваво висвічуються на ньому. Постаць знесиленого ангела, що ледь йде, ніби підштовхуваний вітром, ритовані до ґрунту

лінії, як і пастозні мазки-спалахи, вносять сум'яття, змушуючи відчувати трагічність подій.

Звернення до символічності особливо помітне у значній частині робіт з християнськими сюжетами, в яких живописець подає власне потрактування вічних істин («Два погляди на зраду», 1999; «Радість і біль Божої Матері», 1999; «Тринадцятий», 2000; «Ангел за моїм вікном», 2001; «Розмова начистоту», 2004). Нерідко такі мотиви втілюються у нефігуративних композиціях, в яких автор підкреслює самодостатність й цінність для відображення духовної сутності й емоцій суто живописних засобів.

Так, «Ноїв ковчег» (1999) у В. Ковалюка більше подібний на півсферу, що вириває з води, нагадуючи не так традиційні уявлення про нього, як саму планету Земля, котра, видається, лише розпочинає свою трансформацію. Це означення своєрідного прологу до виникнення нового Всесвіту виявляється у плинності форм, воно підкреслене напівпрозорими плямами кольорів, що подекуди перетікають одна в одну, залишаючи відчуття мінливості й незавершеності дії.

Натомість у «Вавилоні» (2005) художнику вдалося відобразити передчуття кінця. Змальовуючи силуети, що нагадують обриси садів Семіраміди та знаменитого зигурату, він разом, застосовуючи діагональні лінії, контрасти й дисонанс колірних сполук, невпорядкованість і навіть хаотичність накладання мазків, демонструє неприродність, крихкість і нестійкість цих структур.

Особливу увагу приділяє художник євангельським сюжетам, здебільшого звертаючись до теми Ісуса і апостолів, розглядаючи їх то у площині вчитель та його учні, то з погляду парадигми зради. У поліптиху «Дванадцять апостолів» (1999–2000) В. Ковалюк відмовляється від звичних іконографічних схем і атрибутів святих, обираючи шлях візуальних асоціацій, утворених через колірні сполучення, та подібні до монотипії фактури, що перекривають одна одну чи висвічуються крізь шари барв, або замикаються в яскраво-активний і пружний контур, зберігаючи лише фрагменти золотавого тла й німбів.

Ближчим до класичної іконографії художник є в зображенні біблійного пророка («Пророк Ілля», 2011), лінійні обриси якого на колісниці вимальовуються на тлі із заокругленими, ніжними за кольором, формами, між котрими спалахують пастозні фактурні мазки, вносячи відчуття неспокою,

нагадуючи про притаманні В. Ковалюкові несподівано-агресивні барвисті включення. У кількох роботах живописця з'являється і тема неоднозначності ставлення людей до пророків. В цих творах віддзеркалене розмаїття психологічних станів тих, хто наважується йти слідом за проповідниками ідей – від матеріалізованої у кольорах і лініях концентрації або замкненості й сумнівів – до втілення духовного прозріння та відкритості («На шляху до пізнання», 2010; «За пророком», 2006).

У доробку митця є ціла низка творів, де змальовані образи ангелів. Нерідко вони з'являються як візуалізована дитяча мрія – ангели у візках, складених з різнобарвних, відмінних за розміром прямокутників і квадратів, з графічно прокресленими колесами – солярними знаками («Ангели в небесних човнах», 2011).

У картині «Покаяння» (1999) постать ангела, а, можливо, святого, на тлі темної порожнечі міжзоряного простору, ніби виростає з хаосу внизу, долаючи його і набуваючи ясності й повноти форм. Вирішуючи роботу на протиставленні темного і світлого, сумбурного плетива ліній у нижній частині та визначеності силуету вгорі, автор підкреслює ідею вивільнення свідомості з дріб'язковості й метушні. А поступове проступання іконописних рис обличчя тут сприймається як набуття зображенням розуміння минулого й власного шляху, усвідомлення своїх вчинків й очищення.

Серед незавершених робіт художника – лик Христа, що ніби виринає з неупорядкованого хаосу мазків, поступово набуваючи впізнаваної форми. В цій картині відчутними є неоднозначність й багатовимірність сприйняття В. Ковалюком біблійних та євангельських мотивів, несподіване поєднання у подібних його роботах раціонального начала та емоційності й чуттєвості живописного ладу.

Найбільш умовними є виконані В. Ковалюком у 2010-х рр. етюди – яскраві, побудовані на контрастних поєднаннях кольорів з акцентами білих тонів, на перетинанні широких різких мазків, крізь удаваний хаос яких виникають обриси будинків, ледь позначені лініями тоненькі стовбури дерев, що їх цвіт – контрастно білий, аморфний попри фактуру, сприймається як щось, що може зникнути, розчинившись. Є роботи, повністю побудовані на перетині геометричних ліній, що йдуть у різних напрямках, майже не залишаючи вільних

площин. Лише у нижній частині деінде виникають м'які за кольором сіро-вохристі, розбілено-зелені плями, даючи відчуття паузи та підкреслюючи їх контраст із неспокоєм дрібних утворень, насиченістю барв («Літо», 2010). В цих полотнах В. Ковалюк часто експериментує з рельєфами, створеними емаллю, колажем, протиставляючи кольори і фактури, підкреслюючи тональні контрасти.

Наукова новизна. У статті висвітлено притаманні творчості Василя Ковалюка жанрові та стилістичні особливості, які не досліджувалися мистецтвознавцями, введено в науковий обіг значну кількість робіт художника.

Висновки. Малярська спадщина Василя Ковалюка є пластично-колірним втіленням його сприйняття світу загалом та ставлення до класичного живопису й модерних мистецьких напрямів. Адже у доробку художника можна зустріти як традиційні, наближені до академічних, роботи, картини, в яких присутні ремінісценції класичних творів, так і композиції, де фрагменти реальних форм і окремі елементи набувають символічного значення, утворюючи цікавий ряд смислових і візуальних асоціацій. Останнє особливо помітне у циклі виконаних протягом 1990–2010-их рр. робіт із християнськими мотивами, які презентують різний підхід живописця до втілення сюжету – від майже класичного апостольського ряду до композицій, утворених геометричними знаками. Використовуючи для змальовування того чи іншого персонажу колірний лад або певну ритмічну структуру, що змінюються від врівноважено стриманих до бурхливо емоційних, автор дає змогу глядачеві домислити, співставити власне уявлення із запропонованим художником своєрідним кодом.

### Література

1. Богайчук М. А. Література і мистецтво Буковини в іменах. Чернівці : Букрек, 2005. 312 с. С. 128–129.
2. Всеукраїнська художня виставка «Мальовнича Україна». Чернівці, 2009. 24 с. С. 24.
3. Живопис. Василь Ковалюк. Київ : 2006. 20 с.
4. Ковалюк Василь Григорович. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2013. URL : <https://esu.com.ua/article-7231> (дата звернення: 12.12.2024).
5. Мистецтво Буковини : каталог. Чернівці : Склавія-94, 2004. 64 с. С. 29.

6. Митці Буковини: Енцикл. довід. / авт.-упоряд. Т. Дугаєва, І. Міщенко. Т. 1. Чернівці : Золоті литаври, 1998. 128 с. С. 56.

7. І триєнале «Український фолькмодерн 2009». Чернівці : ТОВ «Друк Арт», 2009. 32 с. С. 11.

8. Чернівецька організація Національної спілки художників України. *Національна спілка художників України. 1991–2001*. Київ : Дирекція виставок НСХУ, 2002. С. 146–147.

9. ART-AKT. Друга всеукраїнська трієнале абстрактного мистецтва / вст. ст., уклад. І. Міщенко. Чернівці : ДрукАрт, 2013. 40 с. С. 28.

### References

1. Bohaichuk, M. A. (2005). Literature and Art of Bukovyna in Names. Chernivtsi [in Ukrainian].

2. All-Ukrainian Art Exhibition 'Picturesque Ukraine'. (2009). Chernivtsi [in Ukrainian].

3. Painting. Vasyl Kovaliuk. (2006). Kyiv [in

Ukrainian].

4. Kovaliuk Vasyl Hryhorovych. (2013). *Encyclopaedia of Modern Ukraine*. Retrieved from <https://esu.com.ua/article-7231> [in Ukrainian].

5. Art of Bukovina (2004). Chernivtsi [in Ukrainian].

6. Duhaieva, T., & Mishchenko, I. (1998). Artists of Bukovyna. Vol. 1. Chernivtsi [in Ukrainian].

7. I Triennial 'Ukrainian Folkmodern 2009'. (2009). Chernivtsi [in Ukrainian].

8. Chernivtsi Organisation of the National Union of Artists of Ukraine. (2002). *National Union of Artists of Ukraine. 1991–2001*. Kyiv [in Ukrainian].

9. ART-AKT. (2013). The Second All-Ukrainian Triennial of Abstract Art. Chernivci [in Ukrainian].

*Стаття надійшла до редакції 16.05.2025*

*Отримано після доопрацювання 18.06.2025*

*Прийнято до друку 25.06.2025*